

## บทที่ 1

### บทนำ

#### ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเปิดกว้างให้กับประชาชนในการนับถือศาสนาได้ตามความเชื่อของตนเองโดยปราศจากการบีบบังคับ การมีเสรีภาพในการนับถือศาสนาได้รับการรับรองจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 หมวด 5 มาตรา 73 ที่ระบุว่า “รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครอง พระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต”

การที่ประเทศไทยให้เสรีภาพในการนับถือศาสนามาตั้งแต่อดีตกาล ทำให้มีการเผยแพร่ศาสนาของนักบวชในศาสนาต่าง ๆ โดยเฉพาะศาสนาคริสต์เกิดขึ้นทั่วไปในสังคมไทย ดังจะเห็นได้จากศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก เข้ามาเผยแพร่ศาสนาในประเทศไทย ในปี ค.ศ. 1666 (พ.ศ. 2209) ได้มีการแต่งตั้งประมุขมิสซังสยามขึ้นเป็นครั้งแรก ต่อมาได้ส่งคณะบาทหลวงจำนวนหนึ่ง เข้าไปเผยแพร่ศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ในปี ค.ศ. 1931 (พ.ศ. 2474) หรือหลังจากการเผยแพร่ในภาคกลางของประเทศไทยประมาณ 300 ปี (ประวัติมิสซังคาทอลิกภาคเหนือ, มปป, หน้า 7)

การเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในจังหวัดเชียงใหม่ของบาทหลวง ส่วนหนึ่งได้ทำการเผยแพร่ไปในสังคมชาวไทยภูเขาหลายเผ่า ซึ่งแต่ละเผ่ามีวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม และความเชื่อ หรือการนับถือศาสนาแตกต่างจากประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งแตกต่างกันในระหว่างเผ่าอีกด้วย (จัตถภัย บุรุษพัฒน์, 2518, หน้า 12) ในปี ค.ศ. 1951 (พ.ศ. 2494) ได้มีบาทหลวงคณะพระหฤทัยของพระเยซูเจ้าแห่งเบธาราม เข้าไปเผยแพร่ศาสนาให้แก่ชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าปกาเกอะญอและอะข่า ทำให้เกิดกลุ่มคริสตชนทางด้านทิศตะวันตก ด้านทิศเหนือและตลอดแนวชายแดนประเทศพม่า (พระหฤทัยเชียงใหม่, 2543, หน้า 52)

เนื่องจากชาวไทยภูเขาแต่ละเผ่ามีความเชื่อแตกต่างกันไป ความเชื่อถูกถ่ายทอดมายังชนรุ่นต่าง ๆ มาตั้งแต่บรรพบุรุษ ทำให้การเผยแพร่ศาสนาของบาทหลวงในระยะเริ่มแรกเต็มไปด้วยอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ เพราะการสอนเกี่ยวกับศาสนาจำเป็นต้องให้ชาวไทยภูเขาละทิ้งความเชื่อในการนับถือผีมาเป็นการให้ความเคารพในพระเจ้า ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้เวลาในการที่จะชักจูงให้ชาวเขาละทิ้งความเชื่อเดิมด้วยระยะเวลาอันยาวนาน บางแห่งต้องใช้เวลา 3 ปี หรือบางแห่งต้องใช้เป็นเวลานานนับ 10 ปี จึงจะสามารถโปรยคริสต์ล้างบาปได้

(พระฤทัย, 2543, หน้า 55) การสอนศาสนาของบาทหลวงนอกจากจะเผยแพร่หลักธรรมของศาสนาแล้ว ยังได้ให้การช่วยเหลือ ด้านสังคม และด้านการศึกษาให้แก่เยาวชนชาวไทยภูเขา โดยการคัดเลือกเด็กเพื่อส่งไปเล่าเรียนใน ระดับสูงในจังหวัดเชียงใหม่ โดยพักอาศัยกับศูนย์หรือบ้านพักบริเวณอาสนวิหารหรือให้การฝึกอบรมอาชีพให้แก่สตรีภายในหมู่บ้าน หรือศูนย์พัฒนา มีการตั้งนักบวชชาวไทยภูเขาเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลืองานบาทหลวงตามโบสถ์ทั่วไป และยังให้ความช่วยเหลือด้านการสาธารณสุขให้แก่ชาวไทยภูเขาอีกด้วย ศูนย์แพร่ธรรม และให้ความช่วยเหลือแก่ชาวไทยภูเขาค้นต่าง ๆ มีทั้งตั้งอยู่ในพื้นที่ เช่น ศูนย์อบรมเด็กชาวไทยภูเขาแม่ปอน และตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ เช่น ศูนย์ฝึกอบรมวิชาชีพสตรีบ้านมารีนา ศูนย์มั่งมีสังฆคาทอลิก เป็นต้น แต่ละศูนย์มีกิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมทางการศึกษาและอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชาวไทยภูเขาเป็นอย่างมาก

โสฬส ศิริไสย์ (2532, หน้าบทคัดย่อ) กล่าวว่า การยอมรับศาสนาคริสต์ของชาวไทยภูเขาเกิดขึ้นจากจากความพยายามของมิชชันนารี ที่มีการเตรียมการเผยแพร่ศาสนาเป็นอย่างดี คือ มีการปฏิบัติงานกันอย่างเคร่งครัด มีการจัดองค์การอย่างมีประสิทธิภาพ และในขณะเดียวกันก็ให้การยอมรับความเชื่อในรูปแบบของชาวไทยภูเขาที่มีลักษณะผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมและพิธีกรรมทางศาสนาใหม่ ทั้งนี้เป็นเพราะการยึดถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวไทยภูเขาได้รับการถ่ายทอดมานาน ผ่านการขัดเกลาจากระบบครอบครัวและสังคม การเผยแพร่ศาสนาของบาทหลวงเพื่อโน้มน้าวให้ชาวเขาเปลี่ยนแปลงความเชื่อนั้นต้องอาศัยวิธีการที่หลากหลาย คือ นอกจากจะนำหลักธรรมของศาสนาคริสต์ไปเผยแพร่แล้ว บาทหลวงต้องพยายามสนับสนุนสังคมที่รับการเผยแพร่ให้มีความเจริญในทุกๆ ด้านทั้งด้านถาวรวัตถุ ด้านการศึกษา ด้านการสาธารณสุข และด้านการฝึกอาชีพ ทำให้วิถีชีวิตของชาวไทยภูเขาในชุมชนนั้น ๆ เปลี่ยนไปจากดั้งเดิม ทั้งในระดับชุมชนและครอบครัว

การเผยแพร่ศาสนาคริสต์ให้แก่ชาวไทยภูเขาโดยเฉพาะเผ่าปกากะญอ ของบาทหลวงในศาสนาคริสต์ได้ดำเนินการมาช้านานแล้ว แต่การสอนเพื่อให้ชาวเขากลับใจหันมานับถือศาสนาคริสต์แทนศาสนาผีหรือศาสนาอื่น ๆ ที่ปลูกฝังความเชื่อของปกากะญอมาช้านานนั้นคงไม่ใช่สิ่งที่ง่ายนัก รวมทั้งความเชื่อของปกากะญอนั้น เกิดขึ้นจากปัจจัยหรือเงื่อนไขสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านอิทธิพลจากความศรัทธาที่แสดงด้วยการกระทำเต็มไปด้วยความเคารพ และปัจจัยด้านอิทธิพลจากความเกรงกลัว คือ ความระมัดระวังไม่ให้กระทำผิดหรือลบหลู่ห่มอผีของชุมชน (ณรงค์ชัย หมั่นศึกษา, 2539: 28-31) แม้จะนักทฤษฎีเกี่ยวกับความเชื่อจะเห็นว่า ความเชื่อสามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นต้องเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขปัจจัย ไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเท่านั้น (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2544,

หน้า 55-68) และความเชื่อของบุคคลจะโยงเกี่ยวข้องเนื่องอยู่กับระบบอื่นในสังคม ได้แก่ ระบบเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบการศึกษาที่ซับซ้อน (ศิริพร จิตฐาน, 2533, หน้า 5) การเปลี่ยนแปลงความเชื่อต้องอาศัยระยะเวลาและเงื่อนไขปัจจัยต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา การเปลี่ยนแปลงความเชื่อของชาวเขาเผ่าปกาเกอะญอจากความเชื่อเดิมเป็นศาสนาคริสต์ มีวิวัฒนาการอย่างไร และมีผลกระทบต่อชุมชนและครอบครัวของผู้เปลี่ยนแปลงความเชื่ออย่างไร

#### วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการของการยอมรับศาสนาคริสต์ของชาวไทยภูเขาเผ่าปกาเกอะญอ
2. เพื่อศึกษาผลกระทบของการนับถือศาสนาคริสต์ของชาวไทยภูเขาเผ่าปกาเกอะญอในระดับชุมชนและครอบครัว

#### นิยามศัพท์เฉพาะ

วิวัฒนาการของการยอมรับ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในระดับครอบครัวและชุมชนจากการนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก

ผลกระทบของการนับถือศาสนาคริสต์ของชาวไทยภูเขาเผ่าปกาเกอะญอ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่อันเป็นผลมาจากการนับถือศาสนาคริสต์ของชาวไทยภูเขาเผ่าปกาเกอะญอในด้านสังคม ด้านความเชื่อของชุมชน ด้านเศรษฐกิจ ด้านพิธีกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ด้านการย้ายถิ่นของคนในชุมชน ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข และด้านประเพณีวัฒนธรรม

ชาวไทยภูเขา หมายถึง ชนกลุ่มน้อยที่มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตแตกต่างจากประชาชนคนไทยทั่วไป และส่วนใหญ่อาศัยอยู่ตามภูเขา ในที่นี้หมายถึง ชาวไทยภูเขาเผ่าปกาเกอะญอ ซึ่งทางราชการเรียกว่า ชาวกะเหรี่ยง

ระดับครอบครัว หมายถึง หน่วยในสังคมที่เล็กที่สุดที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มระดับปัจเจกชน หน่วยในสังคมนี้อย่างน้อยต้องประกอบด้วย บุพการี คือ พ่อหรือแม่ และบุตร

**ระดับชุมชน** หมายถึง การรวมกันของหน่วยในสังคมที่เล็กที่สุดหรือเรียกว่าระดับครอบครัวหลาย ๆ หน่วย ทำให้เกิดความสัมพันธ์ในระหว่างหน่วยเล็กเหล่านั้นขึ้น และความสัมพันธ์ดังกล่าวยึดโยงอยู่กับจารีต ประเพณี กฎหมาย หรือกฎที่สังคมนั้น ๆ กำหนดขึ้นเพื่อใช้สำหรับการควบคุมให้ความสัมพันธ์นั้นเป็นไปอย่างราบรื่นและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

## ขอบเขตของการวิจัย

### 1. ขอบเขตด้านพื้นที่

เกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่สำหรับการวิจัย คือ เป็นชุมชนชาวเขาเผ่าปกาเกอะญอที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเป็นส่วนใหญ่ สมาชิกในชุมชนอพยพมาจากชุมชนปกาเกอะญอ ต่าง ๆ ซึ่งนับถือผีและหรือศาสนาอื่นและปัจจุบันยังมีชีวิตอยู่

ผู้วิจัยได้แสวงหาพื้นที่ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้จากนักบวช บาทหลวง ชิสเตอร์ รวมทั้งนักศึกษาผู้ใหญ่ที่เป็นชาวเขาเผ่าปกาเกอะญอในภาคเหนือ และกำลังศึกษาในโรงเรียนพระหฤทัยจังหวัดเชียงใหม่ที่ผู้วิจัยทำงานอยู่ ผู้วิจัยได้ไปสำรวจเพื่อคัดเลือกพื้นที่สำหรับการวิจัยหลายแห่ง สุดท้ายจึงได้เลือกพื้นที่สำหรับการวิจัย คือ หมู่บ้านแม่ปอน อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ประชาชนในหมู่บ้านเป็นชาวไทยภูเขาเผ่าปกาเกอะญอและนับถือศาสนาคริสต์เกือบทั้งหมด มีศูนย์เผยแผ่ศาสนาของคณะภคินีแพร่ธรรมแห่งแม่พระปฏิสนธินิรมล (แม่ปอน) ตั้งอยู่ ชื่อศูนย์แห่งนี้คือ ศูนย์อบรมเด็กชาวไทยภูเขาแม่ปอน หมู่ 15 ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งศูนย์แห่งนี้ดูแลครอบคลุมพื้นที่สำคัญที่มีชาวไทยภูเขากระจายอยู่เป็นจำนวนมาก ประกอบด้วย อำเภอจอมทอง อำเภอฮอด อำเภอมก๋อย รวมถึงอำเภอสันป่าตอง และอำเภอหางดง ระยะทางจากจังหวัดเชียงใหม่ถึงสถานที่แห่งนี้ประมาณ 120 กิโลเมตร ซึ่งไม่ไกลเกินไปนักและการเดินทางสะดวก ไม่เกิน 2 ชั่วโมง

### 2. ขอบเขตประชากร

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือน จำนวน 6 ครอบครัว และผู้นำชุมชนในด้านต่าง ๆ จำนวน 3 คน

### 3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

#### 3.1 บริบทของชุมชน

- สภาพทางภูมิศาสตร์
- ประวัติความเป็นมาของชุมชน
- ผู้นำในชุมชน

#### 3.2 การเปลี่ยนแปลงของความเชื่อศาสนา และการนับถือศาสนาของชุมชน

- ความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน
- วิวัฒนาการของการยอมรับนับถือศาสนาคริสต์ของคนในชุมชน
- การนับถือศาสนาคริสต์ของคนในชุมชนในปัจจุบัน
- ปัจจัยที่มีผลต่อวิวัฒนาการการนับถือศาสนาคริสต์

#### 3.3 ผลกระทบของการนับถือศาสนาคริสต์

- ผลกระทบต่อความเชื่อของชุมชน
- ผลกระทบต่อพิธีกรรมต่าง ๆ ในชุมชน
- ผลกระทบต่อระบบความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน
- ผลกระทบต่ออาชีพของประชาชนในชุมชน
- ผลกระทบด้านการสาธารณสุขและการเลี้ยงดูเด็ก
- ผลกระทบด้านการศึกษา
- ผลกระทบด้านบทบาทของสตรีในชุมชน
- ผลกระทบต่อการย้ายถิ่นฐานของคนในชุมชน